

Tălmăciri medievale occidentale în limba română: *A Demanda do Santo Graal*

Simona Ailenii

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Dans ce texte, nous nous proposons, d'une part, de faire le contour général du cycle arthurien en prose, inestimable page de la littérature occidentale médiévale, dont les variantes ont été nommées, techniquement parlant, *Vulgata* et *Post-Vulgata/Pseudo-Robert de Boron*, tout en indiquant ses sources et en présentant sa composition textuelle. Cette dernière a été assidument dévoilée, traduite, remaniée dans l'espace ibérique et italique pendant le Moyen Âge et bien après. D'autre part, nous offrons un point de départ de la découverte du même cycle romanesque dans l'espace oriental, grâce à la traduction partielle en roumain de la *Demanda do Santo Graal*.

Motivele, temele și personajele care alcătuiesc imaginarul producției literare definatorii pentru cultura europeană din Evul Mediu occidental se bazează, pe de o parte, pe o tradiție istoriografică, iar pe de altă parte, pe una biblică. Astfel, despre istoricitatea figurii regelui Artur aflăm, conform literaturii de specialitate, din cele relatate în *Historia Brittonum*¹, care este o compoziție anonimă anterioară secolului al XI-lea, și în *Historia Regum Britanniae*², atribuită lui Geoffroy de Monmouth, datată de la secolul al XII-lea³. Pe baza unui paralelism între Scriptura creștină și romanul cavaleresc, instanțiat în *Estoire del Saint Graal*, *Lancelot en prose* sau *Queste del Saint Graal*, s-au fundamentat tezele autorilor Pauline Matarasso (1979), José Carlos Ribeiro Miranda (1998), Séguy Mireille (2001), Jean-René Valette (2008), Rafaela Silva (2008, 2011), care arată similaritatea între organizarea globală a textelor amintite și Biblie.

¹ Cf. <http://www.ucc.ie/celt/online/T100028/> (1.X.2015).

² Cf. Wright, Neil (ed.), *The Historia Regum Britannie of Geoffrey of Monmouth*, D. S. Brewer, Cambridge, 1985-1991.

³ Pentru documentarea privind caracterul veridic al acestor mărturii et alii Cf. Faral, Edmond, *La Légende Arthurienne. Études et Documents*, 3 vol. Champion, Paris, 1929; Bogdanow, Fanni, *The Romance of the Grail*, Manchester University Press, New York, 1966; Stanesco, Michel & Zink, Michel, *Histoire européenne du roman médiéval*, PUF, Paris, 1992; Gutiérrez García, Santiago & Lorenzo Gradín, Pilar, *A literatura artúrica en Galicia e Portugal na Idade Media*, Universidade, Servicio de Publicacións e Intercambio Científico, Santiago de Compostela, 2001.

Romanul cavaleresc reprezintă o colecție medievală de sorginte franceză care, de-a lungul veacurilor, a circulat în cea mai mare parte a spațiului european occidental fie în original, fie în traducere. În ceea ce privește tradiția textuală a originalului, o incursiune în zona franceză ne trimite la: (1) versurile desemnate prin titlul *Roman de Brut*⁴, atribuite lui Robert Wace, care pun în circulație motivul Mesei Rotunde; (2) *Lai de Lanval*⁵, atribuit lui Marie de France, în care protagoniștii sînt Artur și Guenièvre; (3) cele cinci romane în versuri ale lui Chrétien de Troyes – *Erec et Enide* (1170); *Cligès* (1176); *Le Chevalier au Lion* și *Le Chevalier de la Charette* (1177-1181); *Perceval ou le Conte du Graal* (1182-1190) –, care introduc tema vasului sacru, Graalul, cu precădere cel din urmă; și, în sfîrșit, (4) trilogia în versuri atribuită lui Robert de Boron⁶ – *Joseph d'Arimathie*, *Merlin*, *Perceval*⁷ –, care integrează tema Graalului în istoria regatului regelui Artur⁸. În prima jumătate a secolului al XIII-lea, trilogia lui Robert de Boron a cunoscut, conform tezei lui Jean Frappier (1959)⁹, o versiune în proză tehnic intitulată *Vulgata*¹⁰ sau *Lancelot-Graal*¹¹. Colecția aceasta ar fi fost alcătuită din mai multe părți, și anume: *Estoire del Saint Graal*, *Merlin*, *Lancelot en prose*, *Queste del Saint Graal*, *Mort Artu*. La rîndul său, în intervalul 1230-1240, *Vulgata* a cunoscut o nouă versiune – *Post-Vulgata* sau *Pseudo-Robert de Boron*¹² – a cărei organizare ciclică a constituit obiect de cercetare pentru două semnificative studii de specialitate în domeniu, cele ale autorilor

⁴ Cf. Ivor, Arnold (ed.), *Le Roman de Brut*, 2 vol., Société des anciens textes français, Paris, 1938-1940.

⁵ Cf. Micha, Alexandre (ed.), *Lais de Marie de France*, Flammarion, Paris, 1994.

⁶ Cf. Bogdanow, Fanni, *op.cit.*, pp. 1-22; Stanesco, Michel & Zink, Michel, *op. cit.*, p. 37; Gutiérrez García, Santiago & Lorenzo Gradín, Pilar, *op. cit.*, p. 22; Voicu, Mihaela, *Sommes romanesques et avènement de la prose: Cycle du Lancelot-Graal*, în *La littérature française du Moyen Âge Xe-Xve siècles. Présentation et choix de textes*, 2002, <http://ebooks.unibuc.ro/lis/MihaelaVoicu-LaLiterature/INDEX.htm.htm> (30.X.2015).

⁷ Cf. Nitze, W. A. (ed.) *Le Roman de l'Estoire dou Saint Graal*, Les Classiques français du moyen-âge, Paris, 1927; Micha, Alexandre (ed.), *Merlin. Roman du XIIIe siècle*, Librairie Droz, Genève, 1979.

⁸ Nunes, Freire Irene (ed.), *Introdução*, în *A Demanda do Santo Graal*, 2.ª ed. rev., Imprensa Nacional-Casa da Moeda, Lisboa, 2005, pp. 7-8.

⁹ Frappier, Jean, *The Vulgate Cycle*, în *Arthurian Literature in the Middle Ages*, ed. Loomis, Roger, XVII/3, 1959, pp. 535-554; Frappier, Jean, *Étude sur la Mort le roi Artu*, seconde édition revue et augmentée, Droz, Genève, 1968, p. 20.

¹⁰ Cf. ediția completă îngrijită de Sommer, H. O. (ed.), *The Vulgate Version of the Arthurian Romances*, 8 vols., The Carnegie Institution of Washington, Washington, 1908-1916.

¹¹ Titlatură întrebuițată de Ferdinand Lot în Lot, Ferdinand, *Étude sur le Lancelot en Prose*, Champion, Paris, 1918.

¹² Vezi *infra* mențiunea edițiilor.

Fanni Bogdanow (1966)¹³ și José Carlos Ribeiro Miranda (1998)¹⁴. Astfel, părțile constituente ale noii serii în proză, *Pseudo-Robert de Boron*, în accepțiunea primului autor menționat, sînt: *Estoire del Saint Graal*, *Merlin* și *Queste del Saint Graal*. Arhitectura romanescă a noului ciclu prezentată de cel de-al doilea autor amintit mai sus cuprinde *Estoire del Saint Graal*, *Roman de Merlin* și *Suite*, versiuni ale romanelor biografice *Lancelot en prose* și *Tristan en prose* și o versiune a *Queste del Saint Graal*¹⁵.

Fenomenul traducerilor succesive ale romanului cavaleresc, desfășurat în epoca medievală și în cea ulterioară acesteia, în spațiul european occidental, cu precădere cel romanic, care ne interesează în mod deosebit, pune în lumină interesul față de contextul ideologic, socio-cultural, literar, dar și lingvistic, dacă ne gândim la prestigiul exprimării scriptice în limba națională, al epocii în care au fost făurite. Ne referim, așadar, la tălmăcirile în limbile portugheză, spaniolă și italiană, ale căror mărturii, fie manuscrise, fie tipărituri, elaborate în numeroasele *scriptoria* și tipografii din spațiul european romanic al Evului Mediu, le aflăm adăpostite în biblioteci și arhive europene¹⁶.

În zona vest-europeană, manuscrisele care transmit această materie literară sînt în seria *Vulgata*, cît și în seria *Pseudo-Robert de Boron*, cunosc succesive ediții pînă astăzi atît în mediul francez (*L'Estoire del Saint Graal*, ed. 1908-1916, 1997; *Le roman de Merlin en prose*, ed. 1908-1916, 2014; *La Suite du Roman de Merlin*, ed. 1996; *La Queste del Saint Graal*, ed. 1908-1916, 1923, reed. 1984; *La Mort le roi Artu*, ed. 1908-1916, 1964; *Lancelot. Roman en prose du XIIIe siècle*, ed. 1908-1916, 1978-1982; *Le Roman de Tristan en prose*, ed. 1963-1985; 1987-1997, 1997-2003 etc.), cît și în culturile iberică și italică, în care această producție literară a fost tălmăcită, reliefind astfel faptul că s-au bucurat de o audiență extrem de favorabilă (*Demanda do Santo Graal*, ed. 1955, 1970, 1988, 1995, 2005; *Livro de José de Arimateia (The Portuguese Book of Joseph of Arimathea)*, ed. 1967; *Estória do Santo Graal*, 2013; *Livro de Tristan și Livro de Merlin*, ed. 2001; *Spanish Grail Fragments*, 1924-1925; *El baladro del Sabio Merlin según el texto*

¹³ Bogdanow, Fanni, *op. cit.*

¹⁴ Miranda, José Carlos Ribeiro, *A Demanda do Santo Graal e o Ciclo Arturiano da Vulgata*, Granito, Porto, 1998.

¹⁵ Pentru o prezentare amănunțită a edițiilor acestor texte vezi <http://www.lancelot-project.pitt.edu/LG-web/L-G-Text-Eds.html> (30.X.2015).

¹⁶ Descrierea detaliată a manuscriselor și tipăriturilor peninsular iberice poate fi consultată la baza de date Philobiblon, BETA / Bibliografia Española de Textos Antiguos; BITAGAP / Bibliografia de Textos Antigos Galegos e Portugueses; BITECA / Bibliografia de Textos Antics Catalans, Valencians I Balears, http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/index_po.html (30.X.2015);

iar cea a manuscriselor italiene poate fi consultată la <http://www.tlioni.it/index.php?op=browse&type=opera&filter=volg&lang=it> (30.X.2015).

de la edicion de Burgos de 1498, ed. 1957-1962, 2002; *El baladro del Sabio Merlin, primera parte de la Demanda del Sancto Grial*, ed. 1907; *Libro del esforzado cavallero don Tristan de Leonis (Valladolid, 1501)*, ed. 1912; *Don Tristán de Leonís: el texto de la edición sevillana de 1534*, ed. 1989; *La Storia del San Gradale. Volgarizzamento toscano dell'Estoire del Saint Graal*, ed. 1999; *La Inchiesta del San Gradale. Volgarizzamento toscano della Queste del Saint Graal*, ed. 1993; *Il Tristano Riccardiano*, ed. 1896; *Il Tristano Panciaticchiano*, ed. 2002; *Il libro di messer Tristano («Tristano Veneto»)*, ed. 1994; *Il Tristano Corsiniano*, ed. 2011 etc.), fapt ce indică o valorizare a trecutului cultural și literar, dar și o audiență vie față de aceste manifestări culturale și literare. Tradiția manușcriă, tipografică și textuă franceză (Frappier, 1959; Ponceu, 1997), dă și ce peninulă iberică (Mirnd, 1998; Lrñjinh, 2010; LucíMegí, 2005) și italică (Branca, 1968; D'Agostino, 2001; Tagliani, 2008) a romanului medieval trebuie să fi răspuns unei insistente cereri socio-culturale și literare de la acea vreme, așa cum edițiile moderne corespund unei cereri similare în comunitățile științifice, dar nu numai.

În fața mărturiei unei ideologii și organizări socio-culturale a vremii și a națiunilor în sînul căreia a fost elaborată, tradusă și prelucrată, capodopera medievală cunoaște un inventar al traducerilor în limba română destul de modest din mai multe puncte de vedere. În primul rînd, ne referim la faptul că există traduceri sporadice ale operei lui Chrétien de Troyes, cu care ne situăm abia la incipitul surselor în proză ale literaturii arturiene. Astfel, din cele cinci romane în versuri ale lui Chrétien de Troyes, trei sunt traduse în limba română, și anume *Cavalerul Lancelot* (trad. Mihail Stănescu, 1973); *Yvain, cavalerul cu leul* (trad. Mihail Stănescu, 1973) și *Cavalerul Perceval* (trad. Maria Pavel, 2004, reed. 2011). Este, la fel, de semnalat versiunea lui Béroul a *Romanului despre Tristan* (trad. Carmen Dinescu, 2014), versiune ce se așază în capul *stemmei codicum* a tradiției textuale tristaniene pe baza căreia, de-a lungul Evului Mediu, s-au alcătuit multiple variațiuni în proză. În al doilea rînd, alte traduceri ale literaturii arturiene se bazează pe adaptări sau prelucrări moderne franțuzești: (1) *Din marile legende ale lumii* (trad. Alexandru Mîtru, după prelucrarea lui Joseph Bédier, 1965); (2) *Romanul lui Tristan și Iseut* (trad. Alexandru Rally, după adaptarea lui Joseph Bédier, 1970); (3) *Romanele Mesei Rotunde* (trad. Aurel Tita, după adaptarea modernă a lui Jacques Boulenger, 1976); (5) *Tristan și Isolda* (trad. Liana Gui, 2002) și (6) *Tristan și Isolda* (trad. Margareta Gyurcsik, 2000).

Avînd în vedere bogatul material de reflecție asupra aspectelor legate de viața, societatea, cultura Evului Mediu european occidental, analiza romanului medieval în general, constituind un obiectiv al unei cercetări viitoare, ar putea urmări impactul direct și/sau indirect al acestuia în literatura și cultura românească. Încercarea de a pune în fața publicului autohton o tălmăcire parțială inedită a unei mărturii literare și culturale occidentale va putea crea, de asemenea, un mediu

științific propice avansării studiilor de interculturalitate și intertextualitate. Ne referim, aşadar, la textul intitulat *A Demanda do Santo Graal*, reprezentînd o traducere portugheză din franceză, efectuată în secolul al XIII-lea și transmisă pînă astăzi într-un unic manuscris datat din secolul al XV-lea, păstrat la Biblioteca Națională din Viena (ms. 2594). Traducerea pe care o oferim pleacă de la textul editat în 2005, sub îngrijirea lui Irene Freire Nunes. Textul transmis prin acest manuscris s-a bucurat, pînă în prezent, de numeroase ediții parțiale și integrale¹⁷, dar și de reeditări (Magne, 1955, 1970; Piel & Nunes, 1988; Nunes, 1995, 2005), dovadă, încă o dată, a interesului semnificativ față de materia conținută.

În căutarea Sfîntului Graal¹⁸

Traducere parțială după **A Demanda do Santo Graal**

(ed. Irene Freire Nunes, 2005)

1. În seara de Rusalii, multă lume se adunase în Camelot, mulți cavaleri și multe doamne bogat înveșmîntate. Regele, foarte bucuros, i-a onorat și slujit pe toți. Și toată adunarea a înțeles că acea curte va fi pe cît de viciată, pe atît de frumoasă.

În acea zi, spune istoria, chiar în momentul în care se așeza masa – erau ceasurile nouă – s-a întîmplat să apară o domniță foarte frumoasă și ales înveșmîntată, care a intrat în palat fără escortă, asemeni unui paj. Începu a privi în toate părțile și îndată fu întrebată în căutare de ce se afla.

– Îl caut, spuse ea, pe don Lancelot do Lago. Se află aici?

– Da, domniță, răspunse un cavaler. Iată-l, stă la fereastra aceea, vorbind cu don Galvan.

Ea îndată se îndreptă spre acel loc și îl salută. El, de îndată ce o văzu, o întîmpină cu multă eleganță, îmbrățișînd-o, căci era una dintre domnițele din Insula Ladiça, pe care Amida, fiica regelui Peles, o îndrăgea mai mult decît pe oricare dintre doamnele sale de companie.

2. Cum domnița îi spuse lui Lancelot să o însoțească

– Oh, domniță, spuse Lancelot, ce vă aduce aici? Că bine știu că fără motiv nu ați fi venit aici.

– Sire, cu adevărat, și vă rog să veniți cu mine în pădurea din Camelot și fiți fără grijă, că mîine, la ora mesei, veți fi înapoi aici.

– Desigur, domniță, spuse el, cu toată inima, căci sînt gata să vă slujesc precum voi putea.

¹⁷ Nunes, Irene Freire (ed.), *op. cit.*, p.12-13.

¹⁸ Această traducere parțială a făcut parte din disertația noastră de Masterat, susținută la Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în sesiunea septembrie 2006.

Spunînd aceasta, porunci să-i fie aduse armele. Însă regele, văzînd că i se pregătesc armele, se îndreptă spre el împreună cu regina și-i spuse:

– Cum? Ne părăsiți într-o așa zi de sărbătoare, în care cavaleri din lumea întregă vin la curte ca să vă vadă și să vă fie alături?

Înălțimea Voastră, spuse el, merg doar în pădurea aceea cu această domniță care m-a rugat să o însoțesc, însă mîine, pe la ceasul al treilea, voi fi aici.

3. *Cum Lancelot plecă cu domnița*

Astfel părăsi Lancelot palatul și încălecă alături de domniță. Și s-au dus cu domnița doi cavaleri și două doamne de companie. Iar domnița, îndreptîndu-se spre ele, le spuse:

– Să știți că ce am fost trimisă să fac am împlinit: don Lancelot do Lago vine cu noi.

Apoi se îndreptară spre pădure și, nu după multă vreme, ajunseră în mijlocul ei, acolo unde se afla casa pustnicului care tocmai vorbea cu Galaaz. Cînd îi văzu pe Lancelot și pe domniță, își dădu de îndată seama că Lancelot venise pentru a-l face cavaler pe Galaaz. Așa că își părăsi schitul ca să meargă la mănăstirea doamnelor, căci nu voia ca Galaaz să ajungă înaintea lui, deoarece bine știa că, dacă el pleca de aici, nu se va mai întoarce, întrucît, cavaler fiind, se cuvenea să intre în aventurile Regatului Londrei. Și de aceea i se părea că îl pierduse și nu îl va mai vedea ca înainte. Era de asemenea cuprins de teamă, căci știa că în el se afla multă înțelepciune, fiind sfînta și aleasa creatură de către Cel de Sus.

4. *Cum Lancelot ajunse la mănăstire*

Odată ajunși la mănăstire, l-au condus pe Lancelot într-o încăpere, apoi i-au îngrijit armele. A fost întîmpinat de stareță, însoțită de alte patru doamne de companie, care i l-au prezentat pe Galaaz. Atît de frumos la chip, cum nu se mai pomenise! Și avea veșminte atît de alese, cum nu se aflaseră altele! Stareța lăcrimă de bucuria vederii lui Lancelot, spunîndu-i:

– Sire, în numele lui Dumnezeu, numiți-l cavaler pe domnișorul nostru, căci nu vrem ca un altul să-o facă, deoarece nu există cavaler mai bun care să-l înarmeze. Întrucît bine știm că cinstea de a-l face cavaler vă este hărăzită. Și chiar dacă el nu v-ar cere, ar trebui să-l cinstiți, căci bine știți că este fiul Înălțimii Voastre.

– Galaaz, zise Lancelot, vreți să deveniți cavaler?

El răspunse cu bucurie:

– Sire, mult mi-aș dori, și nu există dorință mai mare în lume decît onoarea de a fi numit cavaler de către Domnia Voastră și nu de către altcineva. Multe laude vă sînt aduse pentru faptele cavaleresti ale Domniei Voastre, iar, după a mea știință, cel pe care l-ați onora în acest chip nu ar putea fi nici viclean, nici om rău. Și aceasta este una dintre faptele lumii care îmi dă cea mai mare nădejde de a deveni om vrednic și bun cavaler.

– Galaaz, fiule, zise Lancelot, sînteți o minunată faptură a Tatălui Ceresc și, pentru numele lui Dumnezeu, dacă nu vă gîndiți să fiți bun cavaler și om vrednic, așa mă îndeamnă Cel de Sus să spun, mare păcat ar fi și mare nenorocire, căci nu ați fi un bun cavaler în ciuda chipului frumos al Domniei Voastre.

Iar el răspuse:

– Dacă Dumnezeu mi-a dăruit frumusețe, îmi va dăru și virtute, de mă voi dovedi vrednic de aceasta. El ar dori să fiu bun și asemenea neamului meu acum și în viitor, nădăjduind în ajutorul Celui de Sus. Și pentru toate acestea vă rog să mă numiți cavaler.

Lancelot răspuse :

– Fiule, din toată inima vă voi numi cavaler. Și Tatăl Nostru, așa cum veți dovedi, vă va face un bun cavaler, pe măsura frumuseții chipului Domniei Voastre.

Iar călugărul, auzind aceasta, spuse:

– Don Lancelot, să nu vă îndoiiți de Galaaz, căci vă spun că întrece în bunătate pe cei mai buni cavaleri din lume.

Iar Lancelot răspuse:

– Dumnezeu să facă precum îmi e dorința!

Auzind acestea, cei de față începură a plînge de bucurie.

5. Cum Galaaz promise eremitului ceea ce acesta îi ceruse

Lancelot rămase cu ei peste noapte, veghind în biserică împreună cu Galaaz. Iar eremitul, care tare îl îndrăgea pe Galaaz, a vegheat toată noaptea împreună cu ei, neîncetînd a plînge, căci bine știa că urma să se despartă de Galaaz. Cînd se luminează de ziuă, îi spuse lui Galaaz:

– Fiule, sfință și cinstită făptură, floarea și lauda cinului cavaleresc, îngăduie-mi, dacă vrei, să te însoțesc toată viața mea, atît cît voi putea. Te voi urma de îndată ce vei pleca de la curtea Regelui Artur, căci bine știu că nu vei zăbovi mult acolo, întrucît aventura Sfîntului Graal va începe odată cu sosirea ta. Iar eu îți cer compania, precum afli, căci îți cunosc sfințenia și bunătatea mai bine decît ți-o cunoști tu însuși. Și nu există în lume altceva ce ar putea să mă bucure de acum înainte decît a fi sfințit la vederea minunilor prin tine făcute. Căci Dumnezeu, care a făcut să te naști în păcat, precum știi, pentru a-și arăta marea Sa putere, cu mare virtute te-a înzestrat prin a Sa milă, precum și prin viața aleasă pe care ai dus-o încă din copilărie pînă acum și care îți va da putere și voință de arme și rîvnă împotriva tuturor cavalerilor care nu și-au pus niciodată armele în slujba Regatului Londrei. Astfel, tu vei întrece toate minunile și faptele în care ceilalți cavaleri nu au izbutit. Și vreau să văd cu ochii mei toate faptele pe care le vei duce la bun sfîrșit, și cărora doar tu le ești menit a le împlini. Vreau să te însoțesc, căci știu că în zilele noastre Dumnezeu minuni mai mari va face prin tine. Cunosc bine acestea, și îmi pot da seama de marile minuni pe care Cel de Sus le va face prin

tine. Și voi scrie toate minunile pe care Dumnezeu, prin iubirea ce ți-o poartă, le va arăta în această aventură. Fiule, îngăduie-mi ceea ce-ți cer, căci Dumnezeu te va face om mare.

Iar Galaaz făcu întocmai.

6. *Cum Lancelot îl consacră cavaler pe Galaaz*

În zorii acelei zile, la săvârșirea liturghiei, Lancelot îl unse cavaler pe fiul său Galaaz, precum era obiceiul. Și toți cîți se aflau acolo s-au bucurat de aceasta; și era mare minune, căci în vremea aceea, nu era fecior mai chipeș și mai frumos în tot Regatul Londrei, iar drept cusur era marea gingășie a trupului său. Să se știe că, atunci cînd Lancelot l-a uns cavaler, cu toții lăcrimau, căci se știa că era de mare rang, iar sărbătoarea ungerii cavalerului atît de simplă.

Trupul lui era bine făcut, iar chipul tare gingaș.

7. *Cum Lancelot îi văzu pe Boorz și pe Lionel care veneau în urma lui*

După ce Lancelot săvîrși toată slujba ce se cuvenea, zise:

– Galaaz, fiule, sînteți cavaler. Dumnezeu să facă ca prin Domnia Voastră nobilul nostru cin să fie cinstit la fel de bine cum a fost și prin seminția noastră. Acum, spuneți-mi: mergeți la curtea Regelui Artur, unde mulți bărbați vrednici vin din toate părțile lumii și unde toți cavalerii din Regatul Londrei sînt adunați la sărbătoarea de astăzi?

El răspunse:

– Sire, voi merge, dar nu cu Domnia Voastră: un altul mă va conduce într-acolo.

– Cînd? spuse Lancelot.

Iar ceilalți cavaleri care îl însoțeau spuseră:

– Sire, deja este cavaler, iar la curte va ajunge mai devreme decît crede Domnia Voastră.

– Atunci vă încredințez Celui de Sus, spuse Lancelot; eu merg la curte, căci s-a făcut ora nouă.

Își luă armele și plecă; dar cînd voi să iasă din mănăstire, îi zări pe Boorz și pe Lionel înarmați, care voiau, de asemenea, să meargă într-acolo și, de îndată ce îi văzu, se duse spre ei și le spuse:

– Ce întîmplare vă aduce aici? Credeam că vă aflați la curte.

– Sire, ziseră ei, nu am plecat de teamă să nu vi se întîmple vreun neajuns, căci Domnia Voastră nu ați plecat dintr-o grijă oarecare. De aceea am venit în urma Domniei Voastre pînă aici și ne-am ascuns cît am putut. Cînd am aflat că vreți să mergeți la curte, ne-am înarmat ca să ne întoarcem cu Domnia Voastră și nu cu altcineva.

– Atunci să pornim la drum, spuse el.

Astfel călătoriră ei. Pe drum, Boorz întrebă:

- Sire, cine este cel pe care l-ați uns cavaler?
- Îndată veți afla, spuse Lancelot, acum însă nu vă pot răspunde la întrebare.

Iar Lionel zise:

- Oricine ar fi însă, o frumusețe atât de mare nu am mai văzut, iar, de bunătatea lui ar fi la fel precum i-e frumusețea, mult bine ar afla de la Dumnezeu.

8. Cum Lancelot, Boorz și Lionel ajunseră la curte

Astfel ajunseseră la Camelot. Și știut este că la curte era mare sărbătoare. Iar Regele fu să asculte liturghia cu marele său alai de cavaleri și mare minune era să-i vezi. Iar el purta ales veșmînt. Și mare minune era! Iar Regina era însoțită de doamne și domnițe. Și mare minune era la privit! Toate doamnele au ascultat liturghia și s-au întors la palat. Și totuși, căutînd locurile la Masa Rotundă, gîndiră: „Aici trebuie să se așeze acela, iar aici celălalt.” Iar cînd au ajuns în dreptul Scaunului Primejdios, au găsit un nou înscris care spunea: „În anul 453 de la moartea Mîntuitorului, în ziua de Rusalii, acest scaun trebuie să-și găsească stăpîn”.

– Pentru Dumnezeu, spuse Lancelot, cînd auzi această minunăție: astăzi este ziua aceasta, căci astăzi este de ziua de Rusalii a anului 453 de la moartea Mîntuitorului. Și mult aș vrea, dacă s-ar putea, ca aceste cuvinte să nu le fi văzut nici unul înainte de sosirea celui care are să le împlinească.

Ei răspunseră :

- Vom aștepta.

Astfel acoperiră scaunul cu o pînză de mătase roșie, precum celelalte.

La întoarcerea Regelui de la biserică, Regina se duse spre camera ei împreună cu doamnele și tot alaiul. Iar Regele întrebă dacă era ora masei.

– Înălțimea Voastră, spuse Queia, deja a sosit ora, căci este miezul zilei; însă, după al Domniei Voastre obicei, pe care îl păstrați la toate sărbătorile, nu mi se pare că puteți deja sta la masă, căci, la așa sărbătoare mare, încă nu s-a ivit nici o aventură, iar cît timp nu s-a ivit aceasta nu veți putea sta la masă în mare sărbătoare.

– Întocmai ați grăit, spuse Regele; acest obicei l-am păstrat dintotdeauna de cînd sînt Rege, și nu-l voi părăsi cît timp voi trăi. Și datorită aventurilor de la curtea mea am fost numit Regele Aventuros, căci acestea își au vremea lor; dar știu bine că Dumnezeu nu va mai găsi plăcere în domnia mea de acum înainte. Însă dorința-mi este ca aventurile să facă parte din sărbătoare; știu bine că azi e ziua în care acestea nu vor lipsi și vor fi din cele mai mari și mai minunate, precum nimeni nu a mai văzut: inima-mi spune. Vom aștepta o vreme, căci știu bine că a noastră sărbătoare nu va fi astăzi lipsită de aventură. Și mare veselie se făcu la sosirea lui Lancelot și a verilor săi.

9. Cum căzu cavalerul de la fereastră strigînd

În timp ce Regele astfel vorbea, don Lancelot împreună cu ceilalți cavaleri priviră spre ferestrele cu vederea la o apă și văzură un cavaler, venit din Irlanda, prea nobil, bun cavaler de arme și ales înveșmîntat. Și mult stătea adîncit în gînduri, neparticipînd la sărbătoare, și nimeni nu reușea să-l trezească. Iar de unde stătea se auzi dintr-odată un glas:

– Vai, nefericitul de mine, mor!

Și căzu de la fereastră și-și frînse gîtul. Cavalerii care se aflau afară se îndreptară spre el și văzură cum îi ieșeau pe gură și pe nări flăcări, iar din mînă îi căzu o scrisoare, pe care o ridicară. Regele împreună cu ai săi cavaleri sosiră și văzură marea minune. Însă, văzînd aceasta, Regele ceru să fie dus în afara palatului său, căci nu dorea să se adune lume, fiind cavaler al Mesei Rotunde. Cu mare greutate fu dus în afara palatului, deoarece nimeni nu se putea apropia de el fără să fie ars. Apoi, de îndată ce fu dus în afara palatului, sărbătoarea continuă. Cu toții totuși îl regretară pe cavaler, căci era un om de mare valoare. Regele mult se gîndea, însă fără să-și arate amărăciunea, iar cînd se aflau deja toți în biserică spuse:

– Cavaleri, acum puteți începe masa, căci din pricina unei stranii aventuri ați întîrziat.

10. Cum scutierul spuse Regelui despre piatră

Și, după cum spune istoria, veni la Rege un scutier care astfel grăi:

– Aduc Înălțimii Voastre cele mai bune vești auzite vreodată.

– Și care sînt acestea? spuse Regele.

– În palatul Luminăției Voastre a apărut o piatră de marmură în care se află o sabie, iar peste piatră o teacă. Iar eu vă spun că am văzut-o plutind pe apă ca și cum ar fi fost din lemn.

Regele însă nu îl crezu și-i ceru să vadă piatra, iar scutierul răspuse:

– Mulți dintre cavalerii Înălțimii Voastre se află deja acolo.

Iar Regele, de îndată ce auzi acestea, se îndreptă într-acolo cu suita sa. Iar Lancelot, cunoscînd adevărul celor spuse, îi urmă. Estor și Persival, care mai văzuseră minunea, doreau să vadă cine dintre cei adunați ar putea să împlinească acea aventură.

Cînd Regele ajunse la rîu, văzu piatra și sabia care stătea înfiptă prin vraja lui Merlin, după cum spune istoria, și o teacă care se afla aproape de ea în mijlocul mării, și literele scrise de către Merlin, și totul părea înfricoșător.

– Prieteni, vești vă dau. Se știe că prin această sabie ni se va dezvălui cine e cel mai bun cavaler din lume, căci doar prin aceasta se va cunoaște. Și nici unul, de nu ar fi cel mai bun cavaler din lume, nu va putea scoate această sabie din piatră.

11. Cum Regele îi spuse lui Lancelot să scoată sabia din piatră, iar acesta nu a vrut

Cînd cavalerii auziră aceasta, se retraseră cu toții cei care doriseră să-și dovedească vitejia. Regele îi spuse lui Lancelot:

– Cinstite Lancelot, luați această sabie, căci vă aparține, iar toți cei prezenți știu că sînteți cel mai brav cavaler din lume.

Cînd auzi aceasta, mult se rușină și răspuse:

– Înălțimea Voastră, aceștia mă cunosc drept cel mai dîrz cavaler din lume; însă nu eu sînt cel căruia îi aparține această sabie, căci știu că alt cavaler, mult mai viteaz va veni și, credeți-mă, nu sînt atît de brav precum mă credeți.

Vorbele lui Lancelot auzite au fost de către toți și mai ales de către cei din seminția lui Bam, care îl considerau cel mai viteaz cavaler din lume. Regele, care înțelese că era mai mult decît atît, spuse:

– Însă se cuvine să încercați. Și nu veți fi găsit vinovat dacă nu veți reuși.

– Înălțimea Voastră, zise el, cu a voastră îngăduință, nu mă voi apropia de ea, căci, Dumnezeu îmi e martor, eu nu cred că sînt demn să pun mîna pe acea sabie care nu-mi este rînduită.

12. Cum Galvan încercă sabia la îndemnul Regelui

Astfel cuvîntă Regele către Galvan:

– Nepoate, cum Lancelot a respins încercarea sabiei, încercați-o și-om vedea ce se întîmplă.

– Eu, Înălțimea Voastră, spuse el, voi face întocmai precum vă e voia, însă știți prea bine, așa cum o știu și toți cîți aici se află, că dacă Lancelot nu a primit o încercare găsindu-se nedemn, eu nu o voi face în locul lui, căci toți cred că el este un cavaler mai viteaz decît mine.

– Și totuși, spuse Regele, faceți-mi pe plac și încercați.

Astfel încercă Galvan sabia apucînd-o de mîner și o trase cît putu de tare, dar aceasta nicicum să se urnească din piatră; iar, renunțînd, spuse Regelui:

– Înălțimea Voastră, puteți căuta pe cine doriți ca să mai încerce sabia, căci eu nicidecum nu mă mai ating de ea și bine văd că Dumnezeu nu-mi face această onoare.

– Cinstite Galvan, spuse Lancelot, Înălțimea Sa v-a cerut să faceți aceasta știind că vă este pe plac, căci nu va mai trece multă vreme și veți trăi o mare încercare de moarte.

– Prietene, spuse el, nu mă îndoiesc, dar dacă m-aș fi gîndit că mor aici, nu l-aș fi lăsat pe Rege să mă îndemne la asta.

– Atunci asta este, spuse Regele, nu este decît vina mea.

Astfel întrebă pe toți cei prezenți:

– Prieteni, se află aici cel care dorește să ducă la bun sfîrșit aventura sabiei?

Iar ei tăcură cu toții, și Regele, văzînd că nu se îndemna nici unul, spuse:

– Atunci să mergem, căci deja e vremea cinei, iar Cel de Sus să ni-l trimită pe cel care să împlinească această aventură neobișnuită, căci mult mi-aș dori să vină cât mai curînd.

13. *Cum preoții găsiră inscripționate litere pe două scaune*

După cele întîmplate sosiră la palat și trimiseră să fie pusă masa. Iar preoții care aranjară scaunele de la Mesa Rotundă, umblînd dintr-o parte într-alta, aflară două în dreptul cărora găsiră înscrise alte nume decît cele de dinainte. Într-unul se afla numele lui Erec, cavalerul a cărui moarte tocmai s-a istorisit, iar un altul avea înscris numele unui cavaler din Scoția, pe nume Dragam, pe care-l va ucide Tristan în acea săptămîină, pe Insulei Grande, din pricina iubirii pe care i-o purta reginei Iseu; dar aceasta nu face parte din istoria Sfîntului Graal, ci din cuprinsul mării istorii despre don Tristan.

14. *Cum Erec și Alaim își aflară locurile*

Cînd preoții văzură nume noi înscrise în dreptul scaunelor, și-au dat îndată seama că anunțau moartea celor ale căror nume erau înainte înscrise. Pe unul aflară numele lui Alaim o Branco. Și astfel plăcu Celui de Sus, ca aceștia să între în locul celorlalți. Astfel, preoții dădură de știre Regelui despre cele ce aflară. Iar Regele făcu întru totul voia Domnului, căci preoții sfat mare aveau în tot ce privea Sfîntul Graal și Masa Rotundă. Împreună cu Alaim cu toții s-au veselit. Se știe că toți din seminția Regelui Bam s-au bucurat de Alaim o Branco, căci acesta era fiul lui Boorz de Gaunes, și chiar în acea zi va fi fost uns cavaler.

Regele Artur, care mult îl iubea pe Erec pentru sufletul lui nobil, despre care se auzise multe, și nu îndrăgea mai mult pe nici un alt cavaler de vîrsta lui, cînd văzu onoarea ce i se făcu, spuse cu bucurie și din toată inima:

– Erec, prietene, fiul Regelui Lac, în acest palat nu există tînăr de aceeași vîrsta mai de preț în virtute cavaleriească. Veniți la mine, și vă voi așeza în onoarea ce v-a fost dată de Cel de Sus.

Astfel se îndreptară spre camera Reginei, care se afla în compania doamnelor. Apoi Regele îl luă de mîină și-l conduse la scaunul unde numele îi apărea scris, la Masa Rotundă, și-i spuse:

– Erec, Dumnezeu să vă facă de acum înainte la fel de bun cavaler cum ați fost și pînă acum.

Apoi se îndreptă spre Alaim și-i spuse:

– Fiule, sînteti dăruit cu frumusețe trupească, dar Dumnezeu, prin a Sa bunătate, vă face să vă asemuiți în virtute cu seminția Regelui Bam.

Cînd văzură că primi loc la Masa Rotundă, prin voia Celui de Sus, cu toții se veseliră de mare minune. Iar Lancelot spuse:

– Alaim, încă multe veți mai trăi, dar le veți învinge pe toate cu ajutorul Tatălui Ceresc.

Și cu toții știau din istoria spusă că acel Alaim o Branco era fiul lui Boorz de Gaunes și al unei fiice a Regelui Marii Britanii. Dar, înainte de aceasta, promisese Boorz Celui de Sus să se păstreze în cinstea de fecior. Însă, cum o văzuse pe fiica regelui, o iubise. Apoi l-a amăgit cu farmece să petreacă cu ea acea noapte, mai apoi, devenind împărat al Constantinopolului. În ciuda dorinței sale, Boorz își încălcase promisiunea din cauza farmecelor pe care i le făcuse domnița. Apoi se căise de ceea ce făcuse și, în tot restul zilelor pe care Bunul Dumnezeu i le-a mai hărăzit, duse o viață de castitate.

15. Cum cei care își căutară locurile le-au găsit

Se spune că în ziua aceea, în care Erec și Alaim își aflară locurile la Masa Rotundă, se puse masa, căci era vremea prânzului. Regele se așeză pe înaltul său scaun, apoi îl urmară cavalerii Mesei Rotunde, fiecare la locul său, iar ceilalți, care nu erau de rang înalt, se așezară la mesele lor.

La acea oră, înainte de a începe masa, Regele ceru să fie numărați toți cavalerii Mesei Rotunde care participau la sărbătoare, ținând cont și de cei ce lipseau. Și, din toți cîți numărară, aflară CL prezenți, iar doi absenți. I se spuse aceasta Regelui, iar el întinse mâinile către cer, strigînd:

– Isuse Hristoase, Tată și Domn al tuturor lucrurilor, binecuvîntat fii Tu, care m-ai lăsat să trăiesc și să văd Masa Rotundă plină și doar doi să lipsească!

Astfel spuse celor din jurul lui:

– Cine sînt cei care lipsesc?

– Înălțimea Vostră, spuseră ei, Tristan și stăpînul scaunului celui mai de cinste pe care nu-l cunoaștem.

– Nu vă îngrijați, spuse Regele, curînd îl vom cunoaște, căci nu am chemat astăzi în zadar adunare la curtea mea, ci pentru a vedea cele mai minunate minuni la această Masă. Astăzi curtea mea va fi numită pentru totdeauna cea mai aventuroasă curte.

16. Cum Galaaz intră în palat și ocupă cel mai de cinste loc

Toți cîți se aflau înăuntru știau că porțile și ferestrele palatului erau închise și totuși dintr-o dată se întîmplă o minune: nu era nimeni în sală care să nu fie uimit. Se uitau unii către alții fără să-și poată spune o vorbă. În încăpere apărură Galaaz cu toată armura sa, cămașă de zale, scut și două embleme acoperite de catifea roșie. În urma lui apărură călugărul care-l rugase să-l însoțească, purtînd pe braț manta și veșmînt de preot de catifea roșie.

Dar atît vă spun, că nimeni nu putea pricepe pe unde a intrat Galaaz în palat, căci la sosirea lui nimeni nu deschise ușă ori fereastră. Cît despre călugăr, se spune că a fost văzut intrînd pe ușa mare. Iar Galaaz, ajuns în mijlocul palatului, glas strigă:

– Pacea fie cu voi!

Iar călugărul întinse prosoapele pe care le aduse sub pînză, apoi se duse la Regele Artur și spuse:

– Înălțimea Voastră, vi-l aduc pe cavalerul mult dorit, cel ce se trage din înalta seminție a Regelui David și a lui Iosif din Arimateea, pentru ca aventurile de pe acest pămînt să fie duse la bun sfîrșit.

Mult se bucură regele de cele auzite și spuse:

– Dacă e adevărat, atunci sînteți bine venit. Și bine fie venit și cavalerul, căci el e cel care va împlini profețiile despre Sfîntul Graal. Nu i s-a făcut niciodată acestei case afîta cinste, așa cum noi îi facem, și, oricine ar fi, aș dori să fie bine primit, căci de neam mare este, precum spuneți.

– Înălțimea Voastră, curînd veți vedea începutul.

Astfel fu înveșmîntat cu hainele ce i le aduse și se așeză pe locul mult cinstit, numit Locul Primejdios, apoi spuse:

– Fiule, văd ceea ce mult îmi doream să văd: stăpînul scaunului mult cinstit.

Cînd toți cavalerii îl văzură pe Galaaz la locul său, căpătără putere să vorbească și strigară cu toții într-un glas:

– Cinstite Galaaz, sînteți bine venit – căci ei deja cunoșteau numele său de la călugăr.

17. Despre ce au spus Merlin și ceilalți profeți

Regele, îndată ce văzu stăpînul Scaunului Primejdios despre care vorbiseră Merlin și toți ceilalți profeți în Anglia, își dădu seama că acela era cavalerul prin care vor fi împlinite profețiile legate de Regatul Londrei, și mult se veseli și binecuvîntă Numele Domnului și spuse:

– Doamne Dumnezeule, binecuvîntat fii, că pot vedea cu ochii mei, în casa mea pe cel despre care au vorbit toți profeții de cînd e lumea! Acum, spuse el, doar Tristan mai lipsește de la Masa Rotundă. Dar blestemată fie frumusețea lui Iseu, căci din pricina ei el este pierdut, dacă n-ar fi fost ea, Tristan nu ar fi lipsit nicicum de la acest ospăț!

18. Cum un soldat îi dădu vești Reginei despre Galaaz

Astfel vorbea Regele despre Tristan gîndindu-se mult la lipsa lui de la ospățul de la curte. Însă ceilalți nu se îngrijorau, bucuroși fiind că locul de mare cinste își găsisse stăpînul. Și mult îl cinsteau și îl slujeau pe Galaaz, căci știau că el e cel care va împlini profețiile Regatului Londrei; dar, dintre toți, Lancelot era cel mai bucuros, căci bine vedea că Galaaz întrecea în bunătate și în curtenie pe toți cei din Regatul Londrei. Aceste vești se auzeau de-o parte și de alta, pînă ajunseră la urechile Reginei, căci un soldat îi spuse:

– Înălțimea Voastră, mare minune s-a întîmplat la palat.

– Și care sînt minunile? – spuse Regina.

– Înălțimea Voastră, spuse el, locul prea cinstit și-a găsit stăpînul: este un cavaler.

– Da? spuse ea. Pentru Numele lui Dumnezeu, frumos dar i-a fost dat de Cel de Sus, căci niciodată nimeni nu a scăpat viu din încercarea aceluia loc. Și câți ani ar putea să aibă cavalerul? întrebă Regina.

– Optsprezece ani, Înălțimea Voastră, spuse el.

Iar ea mult se minună de cele auzite și spuse:

– Minune s-a întîmplat, fără ca eu să știu. Și știți din ce seminție se trage?

Soldatul răspunse că nu, însă se auzea că ar fi din seminția Regelui Bam. Îndată Regina se gîndi în inima ei că era fiul lui Lancelot, căci Estor îi spusese că era deja un tînăr brav Galaaz și curînd urma să fie cavaler. Iar Regina spuse cavalerului:

– Cavaliere, cunoașteți care-i numele?

– Înălțimea Voastră, numele lui este Galaaz.

Iar ea, cînd auzi numele, imediat își dădu seama că era fiul lui Lancelot, căci se întîmpla să-i știe numele. Apoi spuse doamnelor care o însoțeau:

– Cu siguranță, el este un bun cavaler, și nu mă miră, căci din toate părțile vin cavaleri vestiți, unul mai viteaz și mai brav decît celălalt.

– Înălțimea Voastră, spuseră ele, cine este mai viteaz decît toți ceilalți?

– Veți afla, spuse ea, însă nu de la mine.

19. *Cum Galaaz sfîrși această aventură*

În acea zi fu mare sărbătoare. Regele ceru să fie servită masa. Îndată ce se așezară la masă, Regele spuse celor aflați în al său palat:

– Ce credeți de cele ce ni s-au întîmplat? De ce-mi pierise graiul înainte de sosirea lui Galaaz?

Și toți răspunseră într-un glas că astfel li se întîmplase și lor.

– Pentru Numele lui Dumnezeu, spuse Regele, mare minune! Dar cine o poate înțelege?

– Nimeni, răspunseră cei de față.

– Pentru Numele lui Dumnezeu! – spuse Regele – mult aș vrea să cunosc tîlcuirea minunii.

Mare bucurie avură cei prezenți cînd îl văzură pe Rege îndreptîndu-se spre locul lui Galaaz, unde îi văzu numele scris, apoi îi spuse lui Galvan:

– Nepoate, iată, îl aveți în față pe Galaaz, cel mai bun cavaler din lume, mult așteptat de toți și de multă vreme.

Iar cei de la masă mult începură a vorbi și astfel spuneau:

– Cel de Sus ni l-a adus, să-l slujim și să-l onorăm atîta vreme cît se află între noi, căci în curînd va începe aventura Sfîntului Graal.

– Așa să-mi ajute Bunul Dumnezeu, spuse Galvan, căci trimis este între noi ca să ne izbăvească de marile tulburări și primejdii care apar de multă vreme.

Atunci se apropie Regele de Galaaz și-i spuse:

– Domnia Voastră, fiți bine venit, căci multă vreme este de când doresc să vă văd, și dau slavă Bunului Dumnezeu că v-a trimis și Domniei Voastre că ați sosit.

– Înălțimea Voastră, spuse el, am venit după cum era plănuir, căci în curînd va începe aventura Sfîntului Graal, și cu toții cei care vor dori o vom începe.

– Domnia Voastră, spuse Regele, ați venit pentru a ne izbăvi de multe primejdii de care nu ne putem apăra. Chiar azi am fost martorii uneia și, de-mi îngăduiți, v-o voi arăta. Galaaz încuviință. Astfel, Regele, urmat de întreaga curte dornică să vadă ce se putea întîmpla, îl conduse pe Galaaz la marginea rîului, unde se afla piatra. Regina, văzîndu-l pe Rege împreună cu Galaaz de mîna, ieși din palat însoțită de toate doamnele și domnițele de onoare. Iar Regele îi spuse lui Galaaz:

– Doriți să scoateți această sabie din piatră? Căci dintre toți cei aici prezenți nimeni nu îndrăznește, spunînd că nu sînt vrednici. Îndrăzniți și, de nu veți izbîndi, vom ști că nu există cavaler vrednic de această aventură.

Atunci apucă Galaaz sabia și o scoase din piatră ca și cum nu ar fi fost prinsă în nimic, apoi luă teaca și puse sabia în ea, spunînd:

– Înălțimea Voastră, iată sabia, însă fără scut.

– Prietene, spuse Regele, soarta bună și Bunul Dumnezeu v-au dăruit sabia, iar scutul nu va întîrzia mult.

20. Cum o domniță aduse vești Regelui

Și astfel vorbind ei, văzură pe marginea rîului venind călare o domniță. De îndată ce ajunse în dreptul lor, domnița întrebă dacă Lancelot se afla printre cei de față. Lancelot, aflîndu-se chiar în fața ei, îi spuse:

– Domniță, ce vă aduce aici?

Iar ea răspunse:

– Mare veste îți aduc ție, însă nu spre bucuria ta, ci spre întristare. Și bine știi că de azi înainte numele tău este altul, căci pînă ieri erai numit cel mai bun cavaler din lume, și drept era. Iar aceasta s-a dovedit prin sabia pe care ai văzut-o azi, căci un cavaler mai vrednic decît tine a cîștigat-o.

– Domniță, spuse el, nu-mi aduceți nici o veste nouă, căci nimic din ce-mi spuneți nu-mi este străin. Eu deja am văzut această sabie și nu m-am găsit vrednic să o ating.

Atunci domnița făcu cale întoarsă spre Rege și-i spuse astfel:

– Rege Artur, trimite veste prin călugăr că astăzi va fi mare minune și cinste ți se va face. Nu va fi însă prin tine, ci printr-un altul.

După ce spuse acestea, domnița se îndreptă spre calul ei și-și văzu de drum. Și mult ar fi dorit cu toții să afle mai multe despre domniță, însă aceasta nu voi nici să mai rămîna, nici să mai vorbească despre ea.

21. *Cum Regele Artur puse la cale bătălia de pe câmpul din Camelot*

Astfel grăi Regele către cei de față:

– Prieteni, adevărat este că a sosit vremea căutării Sfântului Graal, iar voi în curînd veți începe această aventură. Și pentru că știu că multă vreme nu vă voi mai vedea adunați la curtea mea, așa cum sînteți acum, doresc ca pe câmpul din Camelot să vă întreceți în luptă ca după moartea mea să se istorisească, și astfel să afle ai noștri urmași.

Iar ei făcură întocmai. Se întoarseră cu toții în oraș ca să-și ceară armele, apoi se îndreptară spre câmpul din Camelot. Regele ceru aceasta doar ca să vadă vitejia lui Galaaz, căci bine știa că nu mai zăbovea mult în Camelot.

22. Va urma...

Bibliografie

Ediții și traduceri de texte

Allaire, Gloria (ed.), *Italian Literature, vol. I, Il Tristano Panciatichiano*, D. S. Brewer, Cambridge, 2002.

Bérout, *Romanul despre Tristan*, trad. Carmen Dinescu, Polirom, Iași, 2014.

Bohigas Balaguer, Pèrè (ed.), *El baladro del Sabio Merlín según el texto de la edición de Burgos de 1498*, 3 vol., Selecciones Bibliófilas, Segunda Serie, Barcelona, 1957-1962.

Bonilla y San Martín, Adolfo (ed.), *El baladro del Sabio Merlín, primera parte de la Demanda del Sancto Grial, Libros de caballerías. Primera parte: Ciclo artúrico (Sevilha, 1535)*, Nueva Biblioteca de Autores Españoles 6, Madrid, 1907.

Bonilla y San Martín, Adolfo (ed.), *La Demanda del Sancto Grial con los maravillosos fechos de Lanzarote y de Galaaz su hijo. Segunda parte de la Demanda del Sancto Graal*, Bailly y Beilliére, Madrid, 1907.

Bonilla y San Martín, Adolfo (ed.), *Libro del esforzado cavallero don Tristan de Leonis (Valladolid, 1501)*, Sociedad de Bibliófilos Madrileños, Madrid, 1912.

Bishop, Tracy Van (ed.), *A Parallel Edition of the Baladro del sabio Merlin: Burgos 1498 and Seville 1535*. A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (Spanish) at the University of Wisconsin-Madison, 2002.

Carter, Henry Hare (ed.), *The Portuguese Book of Joseph of Arimathea*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1967.

Chrétien de Troyes, *Cavalerul Lancelot*, trad. Mihail Stănescu, Albatros, București, 1973.

Chrétien de Troyes *Yvain, cavalerul cu leul*, trad. Mihail Stănescu, Albatros, București, 1973.

Chrétien de Troyes, *Cavalerul Perceval*, trad. Maria Pavel, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2004.

Chrétien de Troyes, *Cavalerul Perceval*, trad. Maria Pavel, Casa Editorială Demiurg, Iași, reed. 2011.

- Cuesta Torre, Luzdivina (ed.), *Don Tristán de Leonís: el texto de la edición sevillana de 1534*, Universidad de León, 1989.
- Curtis, Renée L. (ed.), *Le Roman de Tristan en prose*, 3 vol., D.S. Brewer, Cambridge, 1963-1985.
- Din marile legende ale lumii*, prelucre de Alexandru Mitru, Editura Vox, București, 2012.
- Donadelo, A. (ed.), *Il libro di messer Tristano («Tristano Veneto»)*, Marsilio, Venezia, 1994.
- Estória do Santo Graal (Livro Português de José de Arimateia), edição do texto contido no manuscrito 643 do Arquivo Nacional da Torre do Tombo*, ed. Ana Sofia Laranjinha, Eduarda Rabaçal, Isabel Correia, José Carlos Miranda, Simona Ailenii, 2 vol., Estratégias Criativas, Porto, 2013.
- Frappier, Jean (ed.), *La Mort le Roi Artu. Roman du XIIIème siècle*, 3^a ed., Droz/Minard, Genève/Paris, 1964.
- Füg-Pierreville, Corinne (éd.), *Le Roman de Merlin en prose*, Champion Classiques, Paris, 2014.
- Infurna, M. (ed.), *La storia del San Gradale. Volgarizzamento toscano dell'Estoire del Saint Graal*, Editrice Antenore, Padova, 1999.
- Infurna, M. & Zambon, F. (ed.), *La Inchiesta del San Gradale. Volgarizzamento toscano della Queste del Saint Graal*, Olschki, Firenze, 1993.
- Ivor, Arnold (ed.), *Le Roman de Brut*, 2 vol., Société des anciens textes français, Paris, 1938-1940.
- Lorenzo Gradín, Pilar & Souto Cabo, J. A. (ed.), *Livro de Tristan e Livro de Merlin. Estudio, edición, notas e glosario*, Santiago de Compostela, Centro de Ramón Piñero para a Investigacións en Humanidades, Xunta de Galicia, 2001.
- Magne, Augusto (ed.), *A Demanda do Santo Graal*, Imprensa Nacional, INL, Rio de Janeiro, 1955.
- Magne, Augusto (ed.), *A Demanda do Santo Graal*, Imprensa Nacional, INL, Rio de Janeiro, reed. 1970.
- Ménard, Philippe (coord. 1987-1997), *Le Roman de Tristan en prose*, Droz, Genève: vol. I, ed. Philippe Ménard (1987); vol. II, ed. Marie-Luce Chênerie & Thierry Delcourt, (1990); vol. III, ed. Gilles Roussineau (1996); vol. IV, ed. Jean-Claude Faucon (1991); vol. V, ed. Denis Lalande & Thierry Delcourt (1992); vol. VI, ed. Emmanuèle Baumgartner & Michèle Szkilnik (1993); vol. VII, ed. Danielle Queruel & Monique Santucci (1994); vol. VIII, ed. Bernard Guidot & Jean Subrenat, (1995); vol. IX, ed. Laurence Harf-Lancner (1997).
- Ménard, Philippe (coord. 1997-2003), *Le Roman de Tristan en Prose* (ms. 757 de la BNF), Champion, Paris: vol. I, ed. Joël Blanchard & Michel Quéreuil (1997); vol. II, ed. Noëlle Laborderie & Thierry Delcourt (1999), vol. III, ed. Jean Paul Ponceau (2000), vol. IV, ed. Monique Léonard & Francine Mora (2003).
- Micha, Alexandre (ed.), *Lancelot. Roman en prose du XIIIème siècle*, 9 vol., Droz, Genève, 1978-1982.
- Micha, Alexandre (ed.), *Merlin. Roman du XIIIème siècle*, Droz, Genève, 1979.
- Micha, Alexandre (ed.), *Lais de Marie de France*, Flammarion, Paris, 1994.
- Nitze, W. A. (ed.) *Le Roman de l'Estoire dou Saint Graal*, Les Classiques français du moyen-âge, Paris, 1927.

- Nunes, Irene Freire (ed.), *A Demanda do Santo Graal*, Imprensa Nacional, Casa da Moeda, Lisboa, 1995.
- Nunes, Irene Freire (ed.), *Demanda do Santo Graal*, 2.^a ed. Rev., Imprensa Nacional-Casa da Moeda, Lisboa, reed. 2005.
- Paris, Gaston / Ulrich, Jacob (ed.), *Merlin, roman en prose du XIIIe s. publié avec la mise en prose du poème de Robert de Boron d'après le manuscrit appartenant à M. Alfred Huth*, Paris, 1886.
- Parodi, Ernesto Giacomo (ed.), *Il Tristano Riccardiano*, Romagnoli-Dall'Acqua, Bologna, 1896.
- Pauphilet, Albert (ed.), *La Queste del Saint Graal*, CFMA, Paris, 1923.
- Pauphilet, Albert (ed.), *La Queste del Saint Graal*, Champion, Paris, reed. 1984.
- Piel, Joseph-Maria & Nunes, Irene Freire (ed.), *A Demanda do Santo Graal*, Imprensa Nacional, Casa da Moeda, Lisboa, 1988.
- Pietsch, K. (ed.), *Spanish Grail Fragments: El Libro de Joseph Abarimathia, la Estoria de Merlin, Lançarote*, University Press, The Modern Philology Monographs of the University of Chicago, Chicago, 1924-1925.
- Ponceau, Jean-Paul (ed.), *L'Estoire del Saint Graal*, 2 vol., Ed. Honoré Champion, Paris, 1997.
- Romanele Mesei Rotunde*, în prelucrarea modernă a lui Jacques Boulenger, trad. Aurel Tita, Editura Univers, București, 1976.
- Romanul lui Tristan și Iseut*, după adaptarea lui Joseph Bédier, trad. Alexandru Rally, Editura Eminescu, București, 1970
- Romanul lui Tristan și Iseut*, trad. Alexandru Rally, după adaptarea lui Joseph Bédier, 1970.
- Roussineau, Gilles (ed.), *La Suite du Roman de Merlin*, 2 vol., Droz, Genève, 1996.
- Sommer, H. O. (ed.), *The Vulgate Version of the Arthurian Romances*, 8 vols., The Carnegie Institution of Washington, Washington, 1908-1916.
- Tagliani, R. (ed.), *Il Tristano Corsiniano. Edizione critica*, Scienze e Lettere Editore, Roma, 2011.
- Tristan și Isolda*, trad. Margareta Gyurcsik, Hestia, Timișoara, 2000.
- Tristan și Isolda*, trad. Liana Gui, Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
- Wright, Neil (ed.), *The Historia Regum Britannie of Geoffrey of Monmouth*, D. S. Brewer, Cambridge, 1985-1991.
- Studii**
- Bogdanow, Fanni, *The Romance of the Grail*, Manchester University Press, New York, 1966.
- Branca, Daniela, *I romanzi italiani di Tristano e la Tavola Ritonda*, Olschki, Firenze, 1968.
- D'Agostino, Alfonso, *La prosa delle Origini e del Duecento*, în „Ciociola”, 2001, pp. 91-135.
- Gutiérrez García, Santiago & Lorenzo Gradín, Pilar, *A literatura artúrica en Galicia e Portugal na Idade Media*, Universidade, Servicio de Publicacións e Intercambio Científico, Santiago de Compostela, 2001.
- Faral, Edmond, *La Légende Arthurienne. Études et Documents*, 3 vol., Champion, Paris, 1929.

- Frappier, Jean, *The Vulgate Cycle*, în *Arthurian Literature in the Middle Ages*, ed. Loomis, Roger, XVII/3, 1959, pp. 535-554.
- Frappier, Jean, *Étude sur la Mort le roi Artu*, seconde édition revue et augmentée, Droz, Genève, 1968.
- Frâncu, Constantin, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009.
- Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Polirom, Iași, 1999.
- Laranjinha, Ana Sofia, *Artur, Tristão e o Graal. A Escrita Romancesca no Ciclo do Pseudo-Boron*, Estratégias Criativas, Porto, 2010.
- Lot, Ferdinand, *Étude sur le Lancelot en Prose*, Champion, Paris, 1918.
- Lucía Megías, José Manuel, *Literatura Caballeresca Catalana: de los Testimonios a la Interpretación (un Ensayo de Crítica Ecdótica)*, în „Caplletra (Revista Internacional de Filologia)”, 39, Tardor, 2005, pp. 231-256”. Disponibil la adresa electronică: [http://eprints.ucm.es/6514/1/2005Literatura_caballeresca_catalana_\(Caplletra\).pdf](http://eprints.ucm.es/6514/1/2005Literatura_caballeresca_catalana_(Caplletra).pdf). (12. X.2015)
- Matarasso, Pauline, *The Redemption of Chivalry. A study of the Queste del Saint Graal*, Droz, Genève, 1979.
- Miranda, José Carlos Ribeiro, *A Demanda do Santo Graal e o Ciclo Arturiano da Vulgata*, Granito, Porto, 1998.
- Nunes, Freire Irene (ed.), *Introdução*, în *A Demanda do Santo Graal*, 2.ª ed. rev., Imprensa Nacional-Casa da Moeda, Lisboa, 2005, pp. 7-8.
- Ponceau, Jean-Paul (ed.), *Introduction*, în *L'Estoire del Saint Graal*, 2 vol., Ed. Honoré Champion, Paris, 1997.
- Rossi, Luciano, *A Literatura Novelística na Idade Média*, trad. Carlos Moura, Instituto de Cultura Portuguesa – Biblioteca Breve, Lisboa, 1979.
- Séguy, Mireille, *Les romans du Graal ou le signe imaginé*, Honoré Champion, Paris, 2001, pp. 141-433.
- Silva, Rafaela, *Da Bíblia à Estória do Santo Graal. Os sonhos dos eleitos*, Faculdade de Letras da Universidade do Porto, 2008.
- Silva, Rafaela, *Lancelot na contra-luz do rei David*, în *Seminário Medieval 2009-2011*, Estratégias Criativas, Porto, 2011, pp. 71-94.
- Stanesco, Michel&Zink, Michel, *Histoire européenne du roman médiéval*, PUF, Paris, 1992.
- Tagliani, R., *Una prospettiva veneziana per il «Tristano Corsiniano»*, în «Medioevo Romano», XXXII (2008), pp. 303-332.
- Valette, Jean-René, *La Pensée du Graal. Fiction littéraire et théologie (XIIe-XIIIe siècle)*, Champion, Paris, 2008.
- Voicu, Mihaela, *Sommes romanesques et avènement de la prose: Cycle du Lancelot-Graal*, în *La littérature française du Moyen Âge Xe-Xve siècles. Présentation et choix de textes*, 2002. Disponibil la adresa electronică <http://ebooks.unibuc.ro/lls/MihaelaVoicu-LaLiterature/INDEX.htm.htm> (30.X.2015).
- Dicționare**
- Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*, Editura Saeculum I. O., București, 2002.
- Magne, Augusto, *A Demanda do Sancto Graal*, vol. III, *Glossário*, Imprensa Nacional, Rio de Janeiro, 1944.

Moreno, Augusto, *Dicionário Complementar da Língua Portuguesa (ortoépico, ortográfico e etimológico) com um Glossário de Arcaísmos e uma lista das principais locuções estrangeiras aplicáveis em português*, Editora Educação Nacional de Adolfo Machado, Porto, 1948.

Vasconcelos, Carolina Michaëlis de, *Glossario do Cancioneiro da Ajuda*, Livraria Clássica Editora, Lisboa, 1921.

Surse electronice

<http://www.ucc.ie/celt/online/T100028/>

<http://www.lancelot-project.pitt.edu/LG-web/L-G-Text-Eds.html>

http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/index_po.html

<http://www.tlion.it/index.php?op=browse&type=opera&filter=volg&lang=it>